

Романюк Ігор Миколайович

кандидат педагогічних наук, доцент

провідний науковий співробітник Наукового центру зв'язку та інформатизації

Військового інституту телекомунікацій та інформатизації ім Героїв Крут

м. Київ, Україна

inromanyk@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-0427-5645>

ПЕДАГОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ОФІЦЕРІВ ТАКТИЧНОГО РІВНЯ ОСВІТИ З ОРГАНІЗАЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ПЕРСОНАЛУ (ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ)

Анотація. Розглянуто актуальні питання формування професійної готовності офіцерів тактичного рівня з організації психологічної підтримки (психологічного забезпечення) персоналу. В умовах сучасних викликів, які постають перед військовими підрозділами, зростає значення психологічної підтримки персоналу (психологічного забезпечення особового складу) як важливого елемента забезпечення боєздатності, морально-психологічної стійкості та ефективності виконання бойових (службово-бойових) завдань. Метою дослідження є розробка педагогічної концепції підготовки офіцерів тактичного рівня освіти, спрямованої на формування їх готовності до професійної діяльності з питань організації психологічної підтримки (психологічного забезпечення) персоналу (особового складу). Методи дослідження: аналіз методичної і психолого-педагогічної літератури; вивчення практичних аспектів організації професійної підготовки майбутніх офіцерів. Закцентовано увагу на необхідності інтеграції сучасних психологічних методів, технологій та підходів у систему військової освіти, що дозволяє підвищити ефективність управління персоналом (особовим складом) в бойових (службово-бойових), стресових і кризових умовах. Проаналізовано ключові суперечності у процесі професійної підготовки майбутніх офіцерів тактичного рівня з організації психологічної підтримки (психологічного забезпечення) персоналу (особового складу). Розглянуто ключові компоненти професійної підготовки офіцерів тактичного рівня освіти з організації психологічного забезпечення (психологічної підтримки) персоналу (особового складу) для здійснення професійної діяльності у військових частинах (підрозділах) військ (сил) Збройних Сил та інших складових сил оборони України. Наголошується на важливості створення багатогранної педагогічної системи, спрямованої на формування професійних умінь майбутніх офіцерів тактичного рівня освіти з психологічної підтримки (психологічного забезпечення) персоналу (особового складу). Ця система охоплює три основних аспекти: теоретичний, методологічний і технологічний, а також передбачає оптимізацію відповідної діяльності з врахуванням особливостей військової професії офіцера тактичного рівня. Результати дослідження демонструють, що ефективна підготовка офіцерів тактичного рівня з організації психологічної підтримки (психологічного забезпечення) персоналу (особового складу) сприяє не лише підвищенню їхньої професійної компетентності, але й зміцненню морально-психологічного стану військових частин (підрозділів) загалом. Запропонована концепція може бути використана як основа для вдосконалення навчальних програм у військових закладах освіти.

Ключові слова: концепція підготовки, офіцери тактичного рівня освіти, педагогічна концепція, психологічна підтримка, професійна підготовка.

Постановка проблеми. Аналіз науково-теоретичних основ підготовки офіцерів тактичного рівня освіти з організації психологічної підтримки (психологічного забезпечення) персоналу (особового складу) (далі – офіцери ТР з ППП (ПЗ) у вищих військових навчальних закладах (далі – ВВНЗ) та закладах вищої освіти (далі – ЗВО) України та за кордоном, а також вивчення сутності й змісту їх професійного навчання, врахування вимог до офіцерів Збройних Сил України та інших складових сил оборони (далі – ЗСУ та ІССО) та результати діагностики сформованості готовності курсантів свідчать про необхідність істотного вдосконалення системи формування цієї готовності. Огляд загальних принципів проектування освітнього процесу у ВВНЗ (ЗВО) демонструє відсутність системного підходу до організації дисциплінарного простору для підготовки офіцерів ТР з ППП (ПЗ), які мають успішно виконувати професійні обов'язки у військових частинах (підрозділах) сил оборони України [1, с. 205-206].

Потребують значного доопрацювання принципи, закономірності, підходи та основи, на яких має базуватися професійна підготовка курсантів у процесі формування їхньої готовності до виконання професійних обов'язків.

Важливо зазначити, що організацію освітнього процесу для майбутніх офіцерів ТР з ППП (ПЗ) військових частин (підрозділів) військ (сил) ЗСУ та ІССО варто вдосконалювати шляхом активного впровадження інноваційних педагогічних методик і навчально-методичних комплексів. Це передбачає використання елементів творчого пошуку та встановлення міждисциплінарних зв'язків під час опанування курсантами дисциплін професійної та загальновійськової підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз методичної і психолого-педагогічної літератури, вивчення практичних аспектів організації професійної підготовки майбутніх офіцерів ТР з ППП (ПЗ), а також узагальнення досвіду педагогічної діяльності науковопедагогічних працівників у ВВНЗ (ЗВО) дозволили окреслити ключові суперечності у питаннях організації професійної підготовки офіцерів тактичного рівня освіти [2 – 6], а саме:

1. Розбіжність між необхідністю підготовки майбутніх офіцерів до виконання завдань у бойових умовах і традиційною системою освітнього процесу, що недостатньо адаптована до сучасних викликів.

2. Потенціал впровадження стандартів професійної діяльності НАТО в освітній процес ВВНЗ (ЗВО)

протиставлено недостатньому науково-методичному забезпеченню при формуванні готовності майбутніх офіцерів до бойової (службово-бойової) діяльності.

3. Невідповідність між потребою системної роботи над формуванням готовності офіцерів із дисциплін професійної та загальновійськової підготовки й обмеженою практичною підготовкою науково-педагогічних працівників для виконання цієї функції.

4. Недостатній науковий підхід до викладання дисциплін професійної та загальновійськової підготовки, які повинні формувати штабні процедури НАТО, уміння і компетентності, водночас орієнтація на знаневу парадигму традиційної системи навчання залишається домінуючою.

5. Відсутність різноманітності та інновацій у методах розробки і реалізації навчальних програм, що мають базуватися на активних методах навчання, творчих завданнях і ситуаціях професійного спрямування для розвитку професійної готовності офіцерів.

6. Потенційна цінність сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, тренажерних комплексів і симуляторів обмежується консервативністю та жорсткими регламентами освітнього процесу у ВВНЗ (ЗВО).

Ці проблеми вказують на необхідність системних змін в організації професійної підготовки офіцерів ТР з ППП (ПЗ), де мають бути враховані сучасні виклики та запроваджені інноваційні підходи до навчання.

Розв'язання вказаних суперечностей та багатогранність порушених питань потребують комплексного підходу, спрямованого на пошук найбільш ефективних шляхів вирішення. Ці суперечності висвітлюють нагальну потребу модернізації освітнього процесу у ВВНЗ (ЗВО) і створення сучасної системи формування готовності майбутніх офіцерів ТР з ППП (ПЗ) у процесі їхньої професійної підготовки.

Мета статті: обґрунтувати педагогічну концепцію підготовки офіцерів тактичного рівня з організації психологічної підтримки персоналу (психологічного забезпечення) до професійної діяльності у військових частинах (підрозділах) військ (сил) сил оборони України.

Методи дослідження: аналіз методичної і психолого-педагогічної літератури; вивчення практичних аспектів організації професійної підготовки майбутніх офіцерів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інноваційні тенденції в освітній галузі вимагають підготовки офіцерів ТР з ППП (ПЗ) військових частин (підрозділів) військ (сил) ЗСУ та ІССО, які не лише володіють необхідними професійними якостями, але й здатні ефективно застосовувати набуті теоретичні знання та практичні навички у виконанні бойових (службово-бойових) завдань. Офіцер повинен стати висококваліфікованим фахівцем, інтелектуально розвинутою особистістю із сформованими професійними компетенціями, розвиненим аналітичним мисленням та підготовкою, як моральною, так і військово-професійною. Окрім цього, він має прагнути до постійного професійного й особистісного вдосконалення.

Наразі в Україні відсутні цілісні наукові дослідження, які б стосувалися розробки системи підготовки офіцерів ТР з ППП (ПЗ). Не отримали достатньої уваги й практичні засади організації навчання курсантів з дисциплін професійної та загальновійськової підготовки, а також не було ґрунтовно розглянуто методику формування освітнього простору, спрямованого на підготовку офіцерів до їх професійної діяльності в тактичній ланці із ППП (ПЗ).

У цьому контексті виникає об'єктивна необхідність у створенні цілісної педагогічної системи, яка забезпечить формування готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності. Вона має включати як традиційні, так і інноваційні підходи до навчання, зокрема під час організації освітнього процесу у ВВНЗ (ЗВО) України. Для досягнення цієї мети важливо обґрунтувати концепцію підготовки офіцерів ТР з ППП (ПЗ) до професійної діяльності в силах оборони України.

Концепція підготовки офіцерів ТР з ППП (ПЗ) до професійної діяльності, враховуючи специфіку підготовки у ВВНЗ (ЗВО), охоплює кілька ключових компонентів [7, с.92-96]:

1) поетапну реалізацію концепції у ВВНЗ (ЗВО);
2) удосконалення інформаційно-освітнього середовища ВВНЗ (ЗВО);

3) оптимізацію змісту та структури навчальної програми для курсантів;

4) аналіз проблем формування готовності майбутніх офіцерів ТР з ППП (ПЗ) та суперечностей, що виникають у цьому процесі;

5) визначення якісних критеріїв підготовки офіцерів до професійної діяльності у ВВНЗ (ЗВО);

6) врахування психолого-педагогічних аспектів, обумовлених специфікою їхньої професійної діяльності;

7) наукове обґрунтування методології дослідження, доцільної для різних етапів педагогічного експерименту;

8) розгляд основ військової педагогіки, закономірностей та принципів освітнього процесу, які впливають на ефективність формування готовності офіцерів;

9) моделювання структури системи формування професійної готовності майбутніх офіцерів;

10) поступову інтеграцію модернізованих принципів і компонентів системи підготовки офіцерів ТР з ППП (ПЗ);

11) аналіз сучасних тенденцій та передового досвіду з вирішення подібних проблем в Україні та країнах-членах НАТО;

12) особливості моніторингу якості сформованої готовності офіцерів до виконання професійних обов'язків;

13) оцінку очікуваних результатів від впровадження інноваційних підходів у проектування та моделювання системи підготовки офіцерів для виконання обов'язків у військових частинах (підрозділах) військ (сил) ЗСУ та ІССО.

Ця концепція спрямована на створення ефективної системи підготовки, яка відповідатиме сучасним викликам і завданням, а також сприятиме підвищенню професійного рівня майбутніх офіцерів.

Для забезпечення якісної розробки концептуальних основ підготовки майбутніх офіцерів ТР з ППП у ВВНЗ (ЗВО) важливо визначити значення терміна «концепція». У перекладі з латини (від латинського «conceptio» – сприйняття, осягнення) це поняття означає спосіб розуміння й інтерпретації явищ, ключову ідею їхнього висвітлення, головний задум, систему поглядів і уявлень щодо певних явищ чи процесів. Це також метод їх сприйняття і пояснення, основна ідея будь-якої теорії, фундаментальний задум, що відображає новий або оригінальний підхід, а також конструктивний принцип певних видів діяльності [8].

З огляду на зазначене, дамо визначення концепції підготовки офіцерів ТР з ППП (ПЗ) до професійної діяльності: це комплекс основних положень, які всебічно і повно розкривають сутність, зміст, основні

етапи підготовки військових фахівців з ППП (ПЗ).

Концепція підготовки офіцерів ТР з ППП (ПЗ) до професійної діяльності визначається вимогами, які висуваються до них, до їх професійної компетентності, що склалися в системі вищої військової освіти і орієнтована на формування здатності і готовності військовослужбовців реалізувати себе за професійним призначенням. Концепція представляє сукупність інноваційних цільових установок і пріоритетних напрямів підготовки офіцерських кадрів у сучасних умовах розвитку ЗСУ та ІССО [9, с.43-44].

Майбутня професійна діяльність офіцерів «гуманітарного спрямування», зокрема в сфері ППП (ПЗ), є складною, специфічною і потребує прояву ряду важливих професійних якостей. Серед них – стійка мотивація до військової служби, високий рівень теоретичної та практичної підготовки, належно розвинуті особистісні характеристики, а також широкий набір специфічних вмінь. Зокрема, це включає:

- формування, підтримку та відновлення морально-психологічного стану особового складу військ (сил) на рівні, необхідному для виконання завдань як в повсякденній, так і бойовій діяльності;
- розвиток у військовослужбовців високих моральних якостей;
- усунення негативних емоційних станів, закріплення позитивних, відновлення духовних, моральних, психічних і фізичних сил;
- мобілізацію (мотивацію) особового складу на ефективне виконання поставлених завдань [10].

З урахуванням цього, можна стверджувати, що ефективність і якість виконання професійних обов'язків на пряму залежить від належної підготовки майбутніх офіцерів ТР з ППП (ПЗ), основою якої є професійні вміння та компетентності.

Нині вимоги до професійних якостей та підготовки майбутніх офіцерів сил оборони України суттєво зросли. Офіцер ТР з ППП (ПЗ) – заступник командира роти з ППП (офіцер групи психологічного супроводу та відновлення, офіцер групи контролю бойового стресу) є ключовою фігурою у спеціалізованій військовій діяльності. Він є заступником командира підрозділу або виконує функції в рамках психологічного супроводу та контролю бойового стресу, займаючи управлінську позицію у сфері бойової (службово-бойової) діяльності військових частин (підрозділів) військ (сил) ЗСУ та ІССО. Організація управління військовими частинами (підрозділами) сил оборони України, а також проведення повноцінного комплексу бойових дій потребує чіткого розмежування обов'язків і відповідальності серед усіх військовослужбовців і керівництва на різних рівнях [11, с.169-170].

О.Романовський переконливо доводить необхідність створення нових підходів до підготовки майбутніх фахівців у різних галузях, спрямованих на формування інтелектуальної та висококваліфікованої еліти. Ці спеціальні мають бути здатними ефективно керувати виробничими процесами, активно оновлювати свої знання, набувати нових професійних навичок і адаптуватися до динамічних умов ринку. На думку дослідника, саме такі сучасні методики навчання зможуть змінити основні пріоритети майбутніх фахівців, сприяти їхньому особистісному розвитку та забезпечувати стабільні результати в роботі підприємств, закладів і організацій [12, с.100-101].

Л. Олійник стверджує що, існує нагальна потреба впровадження новачій до змісту й технологій підготовки майбутніх офіцерів до виконання різного характеру професійних функцій, у тому числі з ППП (ПЗ),

доцільності формування у процесі здобування вищої освіти лідерського потенціалу [13, с.126-127].

Водночас згодні з думкою С. Резніка, що забезпечення ППП (ПЗ) під час виконання бойових (службово-бойових) завдань, є складним видом діяльності. Воно охоплює такі ключові аспекти, як визначення цілей, планування, організацію їх досягнення, стимулювання, регулювання діяльності, а також контроль і аналіз результатів. У сучасних умовах складність такої діяльності значно зростає, адже офіцери змушені працювати в обставинах істотних військових, соціально-політичних і економічних змін, а також у процесах глобалізації. Усе це висуває підвищені вимоги до професійного рівня умінь та навичок сучасних фахівців [14, с.80-84].

Т.Федотова акцентує увагу на тому, що в процесі підготовки фахівців важливо розвивати ключові особистісні якості. До них належать активність, незалежність, ініціативність та самостійність, необхідні для успішного виконання майбутніх посадових обов'язків. Також важливо формувати здатність до організації діяльності, що включає планування й забезпечення досягнення запланованих результатів. Не менш значущими є вміння взаємодіяти з людьми, створювати позитивну соціально-психологічну атмосферу, вирішувати практичні завдання відповідно до конкретних умов, а також нестандартне використання набутих знань, умінь і навичок. Крім того, необхідно розвивати спроможність здійснювати глибокий і всебічний аналіз інформації, що є важливою передумовою для прийняття ефективних рішень [15, с.86-87].

Вітчизняні та зарубіжні дослідники поділяють схожі погляди щодо сприяння формуванню професіоналізму офіцерів ТР з ППП у ВВНЗ (ВЗО). Вони акцентують увагу на важливості врахування сучасних тенденцій розвитку сил оборони України, адаптації до стандартів НАТО та інтеграції знань із професійних, психологічних і педагогічних дисциплін у процесі навчання [16, с.70-71].

Основні концептуальні підходи до модернізації підготовки офіцерів ТР з ППП (ПЗ) до професійної діяльності у ВВНЗ (ВЗО) базуються на положеннях Конституції України, а також на законах України «Про національну безпеку України», «Про оборону України», «Про Збройні Сили України», «Про Національну гвардію України», «Про Державну прикордонну службу України», «Про демократичний цивільний контроль над воєнною організацією і правоохоронними органами держави». Ці підходи також враховують положення статутів Збройних Сил України [17], інших законодавчих актів, указів Президента України – Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України, постанов Кабінету Міністрів України, наказів Міністерства оборони та Міністерства внутрішніх справ України, а також директив Головнокомандувача Збройних Сил України, Начальника Генерального штабу Збройних Сил України, Командувача Національної гвардії та Голови Державної прикордонної служби України тощо. Основою для цих підходів є сучасні принципи методики організації освітньої діяльності, які визначаються державною політикою в галузі освіти.

Ми поділяємо думку О.Повстина, який вважає, «...що підвищення рівня професійної підготовки фахівців можливе за умови розробки теоретичних основ і методичних аспектів системи професійної освіти у закладах вищої освіти. Це передбачає визначення методологічних принципів, створення моделі підготовки до професійної діяльності, формування педагогічних умов для ефективного набуття компе-

тентностей, а також розробку концепції розвитку майбутніх фахівців. Вирішення цієї проблеми потребує дослідження на чотирьох методологічних рівнях: філософсько-методологічному, загальнонауковому, психолого-педагогічному та міждисциплінарному. Крім того, важливо враховувати передовий досвід зарубіжних систем освіти та сучасні педагогічні й методичні підходи до підготовки кадрів» [18, с. 112, с. 50-51].

В основу концепції підготовки офіцерів ТР з ППП (ПЗ) до професійної діяльності в межах системи неперервної професійної освіти можуть бути покладені принципи, які враховують необхідність підвищення якості та ефективності підготовки майбутніх офіцерів. Це зумовлено ключовою роллю військових частин (підрозділів) військ (сил) ЗСУ та ІССО в умовах воєнного протистояння з РФ, а також зростанням вимог до результативності їхньої професійної діяльності [19, с. 70-73].

Основна ідея стосовно ефективного формування готовності майбутніх офіцерів ТР з ППП (ПЗ) базується на перевірених і науково обґрунтованих засадах педагогіки й психології. Вона враховує закономірності та принципи особистісного розвитку офіцера сил оборони України, які органічно пов'язані між собою і систематично реалізуються на методологічному, теоретичному та практичному рівнях.

Виходячи з нормативно-правової бази та принципів військово-педагогічної науки, організація якісного освітнього процесу для формування у курсантів високого рівня готовності до професійної діяльності у ВВНЗ (ВЗО) розглядається як педагогічна система. Ця система є основою концепції підготовки офіцерів ТР з ППП (ПЗ) для виконання завдань у військових частинах (підрозділах) військ (сил) ЗСУ та ІССО.

Таким чином, обґрунтування сутності педагогічної системи підготовки майбутніх офіцерів тактичного рівня з ППП (ПЗ) включає комплекс взаємопов'язаних компонентів, спрямованих на забезпечення їхньої професійної підготовки. Основна ідея полягає у представленні багатогранної педагогічної системи, спрямованої на формування професійних умінь майбутніх офіцерів тактичного рівня з ППП (ПЗ). Ця система охоплює три основних аспекти: 1) теоретичний, 2) методологічний і 3) технологічний, а також передбачає оптимізацію відповідної діяльності з врахуванням особливостей військової професії офіцера ТР. Концепція спирається на такі основні положення [10].

1) З точки зору теоретичного аспекту, педагогічне проектування освітнього процесу, спрямованого на формування готовності майбутніх офіцерів ТР з ППП (ПЗ), є специфічним видом інноваційної діяльності учасників освітнього середовища. Ця діяльність забезпечує створення відповідних умов для розвитку професійних компетентностей особистості, які виступають узагальненим показником її самореалізації. Особливості освітнього середовища включають керування та самоорганізацію, що сприяють ефективній взаємодії всіх його учасників; відкритість як активну форму співпраці, яка забезпечує можливість розширення зовнішніх зв'язків; компетентності як ключовий індикатор якості професійної підготовки курсантів і синергетичний показник ресурсного потенціалу середовища для цілеспрямованого вирішення професійно-орієнтованих завдань.

До основних компетенцій майбутніх офіцерів ТР з ППП (ПЗ) належать (за теоретичним аспектом) здатності, а саме:

– сумлінно й чесно виконувати службовий обов'язок відповідно до нормативно-правових актів,

що регулюють професійну діяльність;

– застосовувати в практиці засади теорії управління і прийняття рішень, включаючи стандарти НАТО, а також проводити історико-ретроспективний аналіз; діяти соціально відповідально та свідомо;

– адаптація та дії в новій ситуації, визначеність і наполегливість щодо вирішення поставлених завдань і взятих обов'язків;

– мотивувати людей та рухатися до спільної мети, знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;

– реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;

– зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя;

– аналітичного сприйняття місії, що полягає у веденні особового складу до її виконання з демонстрацією цінностей, особистісних рис характеру та мислення, базованих на традиціях етносу Воїна;

– діяти професійно в умовах тривалих фізичних навантажень і психоемоційних стресів; здатність до раціонального застосування дисциплінарної практики щодо підпорядкованого особового складу; здатність до управління підрозділом з дотриманням норм міжнародного гуманітарного права.

Особистісно-орієнтована освітня парадигма виступає ключовою у процесі проектування та організації навчання для формування професійних компетенцій майбутніх офіцерів ТР з ППП (ПЗ). Вона дозволяє створити концептуальну основу педагогічної системи, яка сприяє максимальному потенційному розвитку особистості майбутнього офіцера та формуванню його професійної компетентності.

2) Методологічний концепт включає сукупність підходів філософського, загальнонаукового рівнів (системний, діяльнісний, синергетичний), а також різні рівні методології. Основою цього концепту є методики викладання дисциплін професійної та загальновійськової підготовки, таких як «Історія війн та воєнного мистецтва», «Тактика», «Основи військового управління (зокрема за процедурами TLP)», «Соціальна психологія», «Психологія кризових станів», «Організація психологічної підтримки персоналу (психологічного забезпечення)», «Загальна психологія», «Сучасні методи психологічної діагностики військовослужбовців», «Психологія конфлікту та основи медіації», «Психологія лідерства військовослужбовців».

Завдяки методологічному концепту можна визначити перспективність принципів неперервності й інтеграції, враховуючи специфіку професії офіцера з ППП (ПЗ) та набір компетенцій, які є критично важливими для ефективного виконання професійних завдань майбутніх офіцерів сил оборони України.

До основних компетенцій майбутніх офіцерів тактичного рівня з ППП (ПЗ) належать (за методологічним аспектом) такі здатності, а саме:

– застосовувати на практиці основні положення теорії управління і прийняття рішень, алгоритми прийняття управлінських рішень, принципи та процедури ефективного управління підрозділом (у тому числі за стандартами НАТО); проводити історико-ре-

троспективний аналіз;

- аналізувати і усвідомлювати місію; вести за собою особовий склад до її виконання, демонструючи цінності, властивості характеру і мислення на основі прикладів етносу воїна та видатного військового лідерства;

- вдосконалювати свої фахові, методичні та фізичні навички; особисто проводити заняття з бойової підготовки з особовим складом (підрозділом); працювати з тасмними документами, зберігати зброю і боєприпаси, забезпечувати додержання заходів безпеки на заняттях; підтримувати постійну готовність підрозділу до виконання завдань за призначенням у мирний та воєнний час;

- виконувати професійну діяльність в умовах тривалих різнопланових фізичних навантажень і психічних напружень;

- організувати підготовку військовослужбовців для забезпечення їх фізичної готовності до виконання завдань за призначенням;

- застосовувати дисциплінарну практику по відношенню до підпорядкованого особового складу;

- керувати підрозділом з дотриманням норм міжнародного гуманітарного права.

З методичної точки зору, базою для моніторингу ефективних підходів до формування готовності до професійної діяльності у майбутніх офіцерів ТР з ППП (ПЗ) є: результативність діяльності (включаючи діагностичне визначення цілей, поступовість, алгоритмічний підхід, систему контролю та корекції), організація процесу навчання (застосування інноваційних технологій у викладанні дисциплін професійної та загальновійськової підготовки майбутніх офіцерів) і успішність навчального результату (рівень опанування професійної компетентності).

3) Професійна підготовка майбутніх офіцерів ТР з ППП (ПЗ) у ВВНЗ (ЗВО) є важливим ресурсом, який відіграє ключову роль у забезпеченні успішного виконання майбутніх професійних завдань, пов'язаних з реалізацією їхніх функціональних обов'язків.

До основних компетенцій майбутніх офіцерів тактичного рівня з ППП (ПЗ) належать (за технологічним аспектом) наступні здатності, а саме:

- організація та проведення соціально-психологічного діагностування особового складу підрозділу;

- організація та проведення вивчення та моніторингу соціально-психологічних процесів і явищ у військовому підрозділі під час підготовки та після прибуття з району виконання завдань за призначенням;

- організувати та проводити заходи психологічної підготовки персоналу до діяльності у бойових умовах у процесі бойової підготовки, здійснювати освіту (едукацію) особового складу підрозділу;

- організувати та проводити заходи соціально-психологічного супроводу особового складу підрозділу;

- організувати психологічну та моральну підтримку особового складу підрозділу під час виконання завдань у бойових умовах;

- враховувати індивідуально-психологічні особливості різних категорій особового складу при проведенні заходів психологічної підтримки персоналу;

- проводити профілактику міжособистісних конфліктів у підрозділі, сприяти формуванню та розвитку навичок нерепрезентивного спілкування у військовослужбовців, конструктивної міжособистісної взаємодії, підтримання згуртованості військових колективів;

- проводити профілактику порушень військової дисципліни, проявів відхильної (девіантної, адиктив-

ної, деліквентної, суїцидальної) поведінки у військовослужбовців підрозділу;

- брати участь у заходах реадaptaції, реабілітації та реінтеграції на етапі відновлення особового складу підрозділу та збереження психічного здоров'я військовослужбовців;

- організувати та проводити цільове інформування, роз'яснювати характер і мету бойової діяльності військової частини (підрозділу) в бойових умовах;

- організувати та проводити з особовим складом підрозділу заходи національно-патріотичної роботи та впровадження військових (бойових) традицій, культурологічної роботи та організації дозвілля;

- організувати співпрацю з іншими підрозділами, органами державної влади та місцевого самоврядування, закладами культури, ЗМІ, громадськими, волонтерськими та релігійними організаціями з питань соціальної підтримки персоналу, забезпечення соціального та правового захисту військовослужбовців та членів їх сімей.

З точки зору технологічного підходу, педагогічна система формування професійних компетенцій майбутніх офіцерів ТР з ППП (ПЗ) охоплює такі аспекти: закономірності, які впливають на розвиток професійних навичок; підходи і принципи організації професійної підготовки з акцентом на вдосконалення професійних умінь і якостей; розроблення змісту професійної підготовки в рамках вивчення дисциплін професійного та загальновійськового спрямування; визначення компонентів, критеріїв та ключових етапів, що забезпечують ефективність такої діяльності [10].

Окреслені концепти формують основу для прогнозування ефективності організації освітнього процесу, спрямованого на підготовку майбутніх офіцерів ТР з ППП (ПЗ). При цьому успішність процесу можлива за умови, якщо його сутність визначатиметься як особливий вид інноваційної багатofункціональної діяльності учасників освітнього середовища, яка сприяє формуванню професійної готовності офіцера ТР з ППП (ПЗ). Важливим елементом є розроблений комплекс закономірностей, інноваційних принципів і підходів до реалізації завдань професійної підготовки майбутніх офіцерів у межах навчання у ВВНЗ (ЗВО).

Серед специфічних принципів формування готовності офіцерів ТР з ППП (ПЗ) до професійної діяльності у процесі навчання виділяються такі: голістичність, гнучкість, інтегративність, міждисциплінарність, варіативність, креативність, наступність, гуманізм, прогностичність, ситуативність, технологічна послідовність і динамічність системи [7, с. 94-96].

Висновки. Отже, сучасні вимоги до офіцерів ЗСУ та ІССО, а також теоретичні й практичні аспекти підготовки фахівців з ППП (ПЗ) в умовах бойової (службово-бойової) діяльності вимагають удосконалення рівня їхньої професійної компетентності під час навчання у ВВНЗ (ЗВО). Концепція цього процесу полягає у розробці педагогічної системи формування професійної компетентності майбутніх офіцерів ТР з ППП (ПЗ), яка включає теоретичні, методологічні та технологічні аспекти. Вона спрямована на оптимізацію підготовки з урахуванням специфіки діяльності майбутніх фахівців. Це дослідження має не лише практичну цінність у підвищенні якості професійної підготовки, але й теоретичну значущість для подальшого вивчення питань формування готовності майбутніх офіцерів тактичного рівня з ППП (ПЗ) до виконання професійних завдань у військових частинах (підрозділах) військ (сил) ЗСУ та ІССО в умовах організації освітнього процесу.

Конфлікт інтересів. Автор підтверджує відсутність фінансових, особистих чи інших інтересів, що можуть розглядатися як потенційний конфлікт інтересів щодо публікації цієї статті.

Фінансування. Дослідження виконане за відсутності фінансової підтримки з боку будь-яких організацій.

Доступність даних. Це дослідження не передбачає використання додаткових наборів даних.

Використання штучного інтелекту. Інструменти штучного інтелекту не використовувались при написанні цієї статті.

Список використаної літератури

1. Олійник Л.В. Теоретико-методичні засади навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів військово-соціального управління: експериментальне дослідження. Військова освіта. 2020. Вип.2 (42). С.204–214. <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2020-2/204-214>
2. Корж І.Ф. Військова служба в Україні: вступ, просування, припинення: дис. ...канд. юрид. наук. Київ, 2005. 222 с.
3. Марценківський В. Т. Основні тенденції розвитку військової освіти. Вісник Національного університету оборони України. 2010. Вип.4. С.76–83.
4. Нешадам М.І. Військова освіта України: історія, теорія, методологія, практика: дис... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 2004. 400 с.
5. Петрова Л.О. Формування особистості сучасного військового керівника в системі вищої військової освіти України: дис. канд. філос. наук: 09.00.10. Харків, 2014. 200 с.
6. Поляков С.Ю. Організаційно-правові засади військової освіти в Україні (адміністративно-правовий аспект): дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2006. 234 с.
7. Романюк І.М. Розбудова системи підготовки кадрів для органів по роботі з особовим складом Збройних Сил України як загальна наукова проблема. Вісник Національного університету оборони України. Збірник наукових праць. 2014. Вип.4 (41). С.92–96.
8. Концепція. Енциклопедія Сучасної України. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=3256
9. Маслій О. Концептуальні засади професійної підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння. Професійна освіта: методологія, теорія та технології. 2017. Вип.5. С.142–154.
10. Професійний стандарт офіцера тактичного рівня військової освіти Збройних Сил України «Організація психологічної підтримки персоналу (психологічного забезпечення) (ВОС 342000)» / Затверджений наказом начальника Головного управління психологічної підтримки персоналу Збройних Сил України від «13» червня 2025 року №35. Київ, 2025. 14 с.
11. Олійник Л.В. Проблеми професійної освіти майбутніх магістрів військово-соціального управління та напрями вирішення їх в контексті Болонського процесу. Військова освіта. 2012. Вип.2 (25). С.167–174.
12. Романовський О.Г. Підготовка майбутніх інженерів до управлінської діяльності: моногр. Харків: Основа, 2001. 312 с.
13. Олійник Л.В. Концептуальні засади навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів військово-соціального управління. Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія. 2014. Вип.679. С.124–133.
14. Резнік С.М. Організація педагогічного експерименту з розвитку лідерського потенціалу студентів в умовах інформаційного суспільства. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2017. Вип.52 (105). С.479–485.
15. Федотова Т.А. Концептуальні основи підготовки управлінських кадрів державної служби. Науковий вісник: Державне управління. 2020. Вип.1 (3). С.185–195. [https://doi.org/10.32689/2618-0065-2020-1\(3\)-185-195](https://doi.org/10.32689/2618-0065-2020-1(3)-185-195)
16. Торчевський Р.В. Управлінська культура офіцерів збройних сил України в сучасних психолого-педагогічних дослідженнях. Вісник Національного університету оборони України. 2020. Вип.2 (55). С.99–105.
17. Статути Збройних сил України: чинне законодавство України зі змінами та доповненнями станом на 14 серпня 2023 р.: відповідає офіційному тексту. Київ: ВД «Професіонал», 2024. 480 с.
18. Повстин О.В. Професійна підготовка майбутніх фахівців у галузі безпеки людини до управлінської діяльності: теорія та практика: моногр. Львів: ЗУКЦ, 2018. 496 с.
19. Полторац С.Т. Розвиток системи вищої військової освіти України та за кордоном: державно-управлінські аспекти. Інвестиції: практика та досвід. 2016. Вип 3. С.70–73.

References

1. Oliynyk, L.V. (2020). Teoretyko-metodychni zasady navchannya viys'kovo-spetsial'nykh dystsyplin mahistriv viys'kovo-sotsial'noho upravlinnya: eksperymental'ne doslidzhennya [Theoretical and methodological principles of teaching military-special courses for masters of military-social management: an experimental study]. *Viiskova osvita*, 2 (42), 204–214. <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2020-2/204-214> [in Ukrainian].
2. Korzh, I.F. (2005). *Viys'kova sluzhba v Ukrayini: vstup, prosuvannya, pryypynennya* [Military service in Ukraine: entry, promotion, termination] [Unpublished Candidate dissertation]. Kyiv. [in Ukrainian].
3. Martsenkivskyy, V.T. (2010). *Osnovni tendentsiyi rozvytku viys'kovoyi osvity* [Main trends in the development of military education]. *Visnyk Natsional'noho universytetu obrony Ukrayiny*, 4, 76–83. [in Ukrainian].
4. Neshchadym, M.I. (2004). *Viys'kova osvita Ukrayiny: istoriya, teoriya, metodolohiya, praktyka* [Military education of Ukraine: history, theory, methodology, practice] [Unpublished Doctoral dissertation]. Kyiv. [in Ukrainian].
5. Petrova, L.O. (2014). *Formuvannya osobystosti suchasnoho viys'kovoho kerivnyka v systemi vyshchoyi viys'kovoyi osvity Ukrayiny* [Formation of the personality of a modern military leader in the system of higher military education of Ukraine]. [Unpublished Candidate dissertation]. Kharkiv. [in Ukrainian].
6. Polyakov, S.Yu. (2006). *Orhanizatsiyno-pravovi zasady viys'kovoyi osvity v Ukrayini (administratyvno-pravovyy aspekt)* [Organizational and legal foundations of military education in Ukraine (administrative and legal aspect)] [Unpublished Candidate dissertation]. Kharkiv. [in Ukrainian].
7. Romaniuk, I.M. (2014). *Rozbudova systemy pidhotovky kadriv dlya orhaniv po roboti z osobovym skladom Zbroynykh Syl Ukrayiny yak zahal'na naukova problema* [Development of the personnel training system for the bodies working with the personnel of the Armed Forces of Ukraine as a general scientific problem]. *Visnyk Natsional'noho universytetu obrony Ukrayiny*, 4 (41), 92–96. [in Ukrainian].
8. Kontsepsiya. *Entsyklopediya Suchasnoyi Ukrayiny* [Concept. Encyclopedia of Modern Ukraine]. http://esu.com.ua/search_articles.php?id=3256 [in Ukrainian].
9. Masliy, O. (2017). *Kontseptual'ni zasady profesiyanoi pidhotovky maybutnikh ofitseriv raketno-artyleryys'koho ozbroynennya* [Conceptual principles of professional training of future officers of missile and artillery weapons]. *Profesiyna osvita: metodolohiya, teoriya ta tekhnolohiyi*, 5, 142–154. [in Ukrainian].
10. *Profesiynny standart ofitsera taktychnoho rivnya viys'kovoyi osvity Zbroynykh Syl Ukrayiny «Orhanizatsiya psykhologichnoyi pidtrymky personalu (psykhologichnoho zabezpechennya) (VOS 342000)» zatverdzhenny nakazom nachal'nyka Holovnoho*

- upravlinnya psikhologichnoyi pidtrymky personalu Zbroynykh Syl Ukrayiny vid 13 chervnya 2025 roku №35 [Professional standard of a tactical level officer of military education of the Armed Forces of Ukraine «Organization of psychological support for personnel (psychological support) (VOS 342000)» approved by the order of the head of the Main Department of Psychological Support for Personnel of the Armed Forces of Ukraine dated June 13, 2025 No.35. [in Ukrainian].
11. Oliynyk, L.V. (2012). Problemy profesynoyi osvity maybutnikh mahistriv viys'kovo-sotsial'noho upravlinnya ta napryamy vyrishennya yikh v konteksti Bolons'koho protsesu [Problems of professional education of future masters of military-social management and directions of their solution in the context of the Bologna process]. *Viys'kova osvita*, 2 (25), 167–174. [in Ukrainian].
 12. Romanovs'kyi, O.H. (2001). *Pidhotovka maybutnikh inzheneriv do upravlins'koyi diyal'nosti* [Preparation of future engineers for managerial activities]. *Osnova*. [in Ukrainian].
 13. Oliynyk, L.V. (2014). Kontseptual'ni zasady navchannya viys'kovo-spetsial'nykh dystsyplin mahistriv viys'kovo-sotsial'noho upravlinnya [Conceptual principles of training military-special disciplines of masters of military-social management]. *Naukovyy visnyk Chernivets'koho universytetu. Pedahohika ta psikhohihiya*, 679, 124–133. [in Ukrainian].
 14. Reznik, S.M. (2017). Orhanizatsiya pedahohichnoho eksperymentu z rozvytku lider'skoho potentsialu studentiv v umovakh informatsynoho suspil'stva [Organization of pedagogical experiment on the development of leadership potential of students in the information society]. *Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools*, 52, 479–485. [in Ukrainian].
 15. Fedotova, T.A. (2020). Kontseptual'ni osnovy pidhotovky upravlins'kykh kadrov derzhavnoyi sluzhby [Conceptual foundations of training of civil servants]. *Scientific Bulletin: Public Administration*, 2020, 1 (3), 185–195. [https://doi.org/10.32689/2618-0065-2020-1\(3\)-185-195](https://doi.org/10.32689/2618-0065-2020-1(3)-185-195) [in Ukrainian].
 16. Torchevs'kyi, R.V. (2020). Upravlins'ka kul'tura ofitseriv zbroynykh syl Ukrayiny v suchasnykh psikhologo-pedahohichnykh doslidzhennyakh [Management culture of officers of the Armed Forces of Ukraine in modern psychological and pedagogical research]. *Visnyk Natsional'noho universytetu oborony Ukrayiny*, 2 (55), 99–105. [in Ukrainian].
 17. Statuty Zbroynykh syl Ukrayiny. (2024). Vhynne zakonodavstvo Ukrayiny zi zminyamy ta dopovnennnyamy stanom na 14 serpnia 2023 r.: vidpovidaye ofitsynomu tekstu [Statutes of the Armed Forces of Ukraine: current legislation of Ukraine with amendments and supplements as of August 14, 2023: corresponds to the official text]. *Profesional*. [in Ukrainian].
 18. Povstyn, O.V. (2018). *Profesynna pidhotovka maybutnikh fakhivtsiv u haluzi bezpeky lyudyny do upravlins'koyi diyal'nosti: teoriya ta praktyka* [Professional training of future specialists in the field of human security for management activities: theory and practice]. ZUKTS. [in Ukrainian].
 19. Poltorak, S.T. (2016). Rozvytok systemy vyshchoyi viys'kovoyi osvity Ukrayiny ta za kordonom: derzhavno-upravlins'ki aspekty [Development of the system of higher military education in Ukraine and abroad: state and administrative aspects]. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, 3, 70–73. [in Ukrainian].

Рукопис надійшов: 25.02.2026

Перше рішення: 27.03.2026

Доопрацьовано (раундів: 1): 04.04.2026

Прийнято до друку: 21.04.2026

Опубліковано онлайн: 30.04.2026

Romaniuk Ihor

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

Leading Researcher of the Scientific Center of Communication and Information Technologies

Kruty Heroes Military Institute of Telecommunications and Information Technologies

Kyiv, Ukraine

PEDAGOGICAL CONCEPT OF FORMING THE READINESS OF TACTICAL-LEVEL OFFICERS IN ORGANIZING PSYCHOLOGICAL SUPPORT FOR PERSONNEL

Abstract. The article considers the current issues of forming the professional readiness of tactical-level officers in organizing psychological support of personnel. In the conditions of modern challenges facing military units, the importance of psychological support of personnel (psychological support of personnel) is increasing as an important element of ensuring combat readiness, moral and psychological stability, and the effectiveness of performing combat (service-combat) tasks. The purpose of the study is to develop a pedagogical concept for training tactical-level officers aimed at forming their readiness for professional activity in organizing psychological support of personnel. Research methods: analysis of methodological and psychological, and pedagogical literature; study of practical aspects of organizing professional training for future officers. The work focuses on the need to integrate modern psychological methods, technologies, and approaches into the military education system, which allows for increasing the effectiveness of personnel management in combat (service-combat), stressful, and crisis conditions. The author analyzes key contradictions in the process of professional training of future tactical-level officers in organizing psychological support of personnel. The article also examines the key components of professional training of tactical-level officers in organizing psychological support of personnel for professional activities in military units (subdivisions) of the Armed Forces and other components of the defense forces of Ukraine. The importance of creating a multifaceted pedagogical system aimed at forming professional skills of future tactical-level officers in psychological support of personnel is emphasized. This system covers three main aspects: theoretical, methodological, and technological, and also provides for the optimization of relevant activities taking into account the specifics of the military profession of a tactical-level officer. The results of the study demonstrate that effective training of tactical-level officers in organizing psychological support of personnel contributes not only to increasing their professional competence but also to strengthening the moral and psychological state of units as a whole. The proposed concept can be used as a basis for improving curricula in military educational institutions.

Keywords: concept of training, tactical-level officers, pedagogical concept, psychological support, professional training.